

PRZEWODNIK TEMATYCZNY

Obiekty sakralne,
kapliczki, krzyże pokutne

Gór i Pogórza Kaczawskiego

Kościół Pokoju w Jaworze

KRAINA WYGĄSŁYCH
WULKANÓW

Kraina Wygasłych Wulkanów

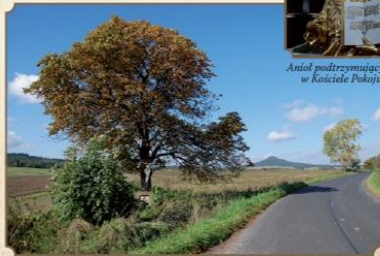
Panorama Pogórza Kaczawskiego

Miejsce Magiczne

Góry i Pogórze Kaczawskie położone są w południowo – zachodniej części Polski w Sudetach Zachodnich. Od południa i zachodu granice wyznacza meandrująca w dolinach rzeka Bóbr, zaś na wschodzie (wbrew swej nazwie) spokojne nurty rzeki Nysy Szalonej. Północna część Pogórza Kaczawskiego opada łagodnie, wyznaczając tym samym kraniec Sudetów. Osią opisywanego terenu jest rzeka Kaczawa, stanowiąca wraz z Bobrem lewy dopływ Odry. Odwiedzający tę okolicę turyści zwykli określać Góry i Pogórze

Anioł podtrzymujący kosc ambony
w Kościele Pokoju w Jaworze

Okolice Probuszczowa

Kaczawskie mianem *Miejsca Magicznego*, gdzie na stosunkowo małej powierzchni przeplata się rzeczywistość dnia codziennego z bliżej nieokreśloną iluzją. Przyczyniają się do tego malownicze krajobrazy, bogactwo przyrodnicze i niezliczone pamiątki kultury, zaś naprawdę wyjątkowym czynią to miejsce sami mieszkańcy, którzy nauczyli się wykorzystywać okoliczne bogactwa i walory krajobrazu. Schowane wśród licznych pagórków, ciągnące się kilometrami łańcuchy wiosek z oryginalnym ludowym budownictwem tworzą swoisty skansen sudecki, gdzie swoje miejsce na ziemi znaleźli regionalni artyści, sławiąc region swoją twórczością.

Pałac w Sokolowcu

Pierwsze ślady obecności człowieka na tych terenach pochodzą z epoki paleolitu i odnalezione zostały w jaskiniach góry Polom w Wojcieszowie. Późniejszy rozwój osadnictwa skoncentrował się w dolinach rzek. Z biegiem lat osady położone nad Kaczawą i Nysą Szaloną rozrosły się w miasta, przez które prowadziły trakty handlowe z Czech na Śląsk i do Wielkopolski. W XIII wieku Góry i Pogórze Kaczawskie weszły w skład samodzielnego Księstwa Piastowskiego (Księstwo Jaworskie) ze stolicą w Jaworze. Zarządzane przez wyrozumiałych władców księstwo rozszerzało swoje granice (Księstwo Świdnicko – Jaworskie).

Późnoromański kościół w Pogwizdowie

Pod koniec XIV wieku cała okolica przeszła pod panowanie Czech. Okres ten nazywany jest złotym wiekiem na Śląsku. Kolejne zmiany przyniosło przejście pod rządów katolickich Habsburgów w 1526 roku. W połowie XVIII wieku cały Śląsk został wchłonięty przez państwo Pruskie, a teren Pogórza Kaczawskiego był miejscem wielu potyczek wojsk austriackich i pruskich. Po II wojnie światowej tereny te znalazły się na terytorium państwa polskiego.

Reliktem średniowiecznego systemu fortyfikacyjnego w Złotorzy są mury miejskie

Pomnik Bołka I Surowego w Świerzawie

Zamek Piastowski - wielokrotnie przebudowywana siedziba książąt jaworskich

Ukształtowanie powierzchni Gór Kaczawskich, atrakcje turystyczne oraz bogata sieć wyznakowanych szlaków turystycznych pozwalają na uprawianie różnych form turystyki. Przebiegają tędy interesujące trasy: Międzynarodowy Szlak E3 (niebieski), Szlak Wygasłych Wulkanów (żółty), Szlak Zamków Piastowskich (zielony) oraz Szlak Cysterski. W najciekawszych miejscach regionu wytyczono wiele ścieżek dydaktycznych z tablicami informacyjnymi. Góry Kaczawskie szczególnie upodobali sobie cyklistki. Poprowadzone wśród malowniczych terenów szlaki rowerowe w sezonie przyciągają aktywnych turystów z całej Polski. Ze względu na różnorodną budowę geologiczną i mnogość występowania mine-

Droga Kalwaryjska na Górzec

rałów i cennych kamieni niezwykle popularne stały się wycieczki mineralogiczne, dzięki którym każdy może odkryć w sobie żyłkę poszukiwacza skarbów. Położony z dala od gwarnych miast obszar Gór i Pogórza Kaczawskiego to idealne miejsce na spędzenie wolnego czasu. Właściwie każda wioska kryje w sobie jakąś perłkę w postaci średniowiecznego kościółka, wspaniałej formy skalnej czy po prostu pięknych widoków. Większość miejscowości posiada gospodarstwa agroturystyczne oraz inne obiekty noclegowe i gastronomiczne, w których można znaleźć wytchnienie.

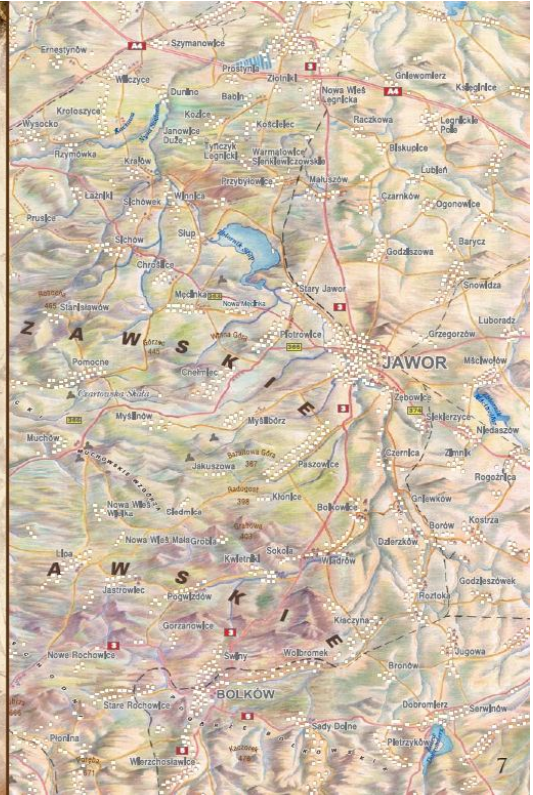

Wystawa minerałów w Muzeum Regionalnym w Jaworze

Góry i Pogórze Kaczawskie to wymarzone miejsce dla rowerzystów

Góry i Pogórze Kaczawskie

Budowa geologiczna

Urozmaicona licznymi wzniesieniami wulkanicznymi panorama okolicy kryje w sobie największe bogactwo przyrodnicze tego regionu. Jeżeli jesteś miłośnikiem obcowania z naturą Góry i Pogórze Kaczawskie będą dla Ciebie wymarzoną krainą. Na stosunkowo niewielkim obszarze znajduje się aż dziewięć rezerwatów przyrody i Park Krajobrazowy „Chelmy”. Pofalowany teren Pogórza Kaczawskiego położony jest średnio na ok. 300 m n.p.m. Najwyższy szczyt – Ostrzyca (501 m n.p.m.) widoczny jest nawet z odległego pasma Karkonoszy. Wyższe Góry Kaczawskie dzielą się na cztery zasadnicze części: Grzbiet Wschodni, Mały, Północny oraz Południowy wraz z Górami Ołowiąnymi. Najwyższą kulminacją pasma jest dwuwierzchołkowy szczyt Baraniec – Skopiec (720 i 724 m n.p.m.) w Grzbiecie Południowym.

Studenci geologii z całego świata zjeżdżają w nasze okolice aby badając występujące tu struktury geologiczne poszerzać swoją wiedzę o budowie Ziemi. Góry i Pogórze Kaczawskie na przestrzeni milionów lat ulegały przeobrażeniom znacznie bardziej zróżnicowanym niż inne góry. Budowa tego regionu ma charakter dwupiętrowy. Dolne, starsze piętro zbudowane jest ze słabo przeobrażonych skał osadowych i magmowych. Najstarszymi są łupki kwarcowo – serecytowo – albitowo – węglanowe, zwane

Karkonosze widziane z Gór Kaczawskich

Rudzimowice - stara osada górnicza

Wygasty wulkan - Czartowska Skała

radzimowickimi. Na nich leżą kambryjskie wapienie krystaliczne i zieleńce. Niecodziennym zjawiskiem pochodzącym z tego okresu są malowniczo wkomponowane w krajobraz rezerwatów lawy poduszkowe oraz brekcje wulkaniczne powstałe z paleobazaltów i ich tufów. Wśród nich występują również kwaśne skały wulkaniczne – keratofiry. Piętro górne (depresja północnosudecka z rowem Świerzawy i Wlenia) składa się z niezmetamorfizowanych skał osadowych wiekiem sięgających okresu od górnego karbonu do górnej kredy. W trzeciorzędzie miała miejsce najbardziej gwałtowna działalność wulkaniczna w Gorach i na Pogórzu Kaczawskim. Następujące po sobie liczne ruchy tektoniczne połączone z wieloma erupcjami wulkanów doprowadziły ostatecznie do powstania prawdziwego rajy dla wszystkich miłośników poszukiwania minerałów. Nie trzeba być specjalistą, by wśród licznych kamieniołomów odnaleźć piękne agaty, malachity czy piryty. Bogactwo tych terenów dostrzegli pierwsi osadnicy, którzy w tutejszych rzekach i potokach wyplukiwali drobinki złota, dając tym samym początek wielowiekowej tradycji poszukiwania tego cennego kruszcza.

*Organy Wielistawskie posiadają
wyróżne spękania bazaltowe
w postaci regularnych słupów*

Zabytki sakralne

Góry i Pogórze Kaczawskie to miejsce wyjątkowe również dlatego, że przesyca je atmosfera bezpretensjonalnej ludowej duchowości. Przekonał się o tym każdy, kto choć raz zbłądził wśród łańcuchów malowniczych wiosek ciągnących się wzdłuż wartkich potoków. W ten wulkaniczny krajobraz wkomponowały się liczne kapliczki i figury świętych. Położone przy obejściach lub schowane w lasach podkreślają silny związek tutejszej ludności z wiarą chrześcijańską. Zazwyczaj były to wota ufundowane przez rodziny jako dziękczynienie za okazane łaski. Nie wszystkie kapliczki zachowały się do naszych czasów. Pozbawione właścicieli popadły w zapomnienie i uległy zniszczeniu. Jednak niektóre z nich odnalazły nowych właścicieli, ci zaś dbają o to, co najważniejsze – o pamięć. Innym charakterystycznym elementem opisywanego terenu są zagadkowe kamienne krzyże, niespotykane tak licznie nigdzie indziej w Polsce. Są to pomniki dawnego prawa zwyczajowego świadczące o skomplikowanej historii średniowiecznego sądownictwa. Ślady takie odnajdziemy w niektórych miejscach Gór i Pogórze Kaczawskiego w postaci kamiennych krzyży, pęgierzy czy nawet szubienic. Kamienne obiekty nazywane krzyżami pokutnymi lub krzyżami pojednania stoją zazwyczaj przy drogach lub na terenie przykościelnych cmentarzy. Zdarzają się również takie, do których trudno trafić, gdyż są w lasach.

Zachęcamy do odszukiwania krzyży i poznania tajemniczej pamiętki sprzed wieków zaklętej w kamień.

Przenikanie się kultur na Dolnym Śląsku sprzyjało w dużym stopniu wytworzeniu swojej mozaiki wyznaniowej. Wraz z przeprowadzoną na szeroką skalę kolonizacją w XIII i XIV wieku na tereny Śląska napłynęły zwyczaje kulturowe nowych osadników. Pomimo różnic etnicznych tutejszą ludność, aż do początków XVI wieku, cechowała jed-

ność religijna. Wraz z nastaniem reformacji dominującym wyznaniem na Śląsku stał się luteranizm. Większość kościołów została wówczas przejęta przez protestantów. W XVII wieku w okresie kontrreformacji nastąpiła częściowa rekatolizacja tutejszej ludności. Zdecydowana większość mieszkańców Gór i Pogórze Kaczawskiego opowiedziała się za luteranizmem od-

rzucając powrót do katolicyzmu. Wymuszając na władzach państwowych możliwość do swobodnego wyznawania kultu mieszkańcy Jawora, pod licznymi represjami, wybudowali w 1654 roku jeden z trzech na Śląsku Kościołów Pokoju. Dopiero układ między królem szwedzkim a cesarzem niemieckim zawarty w 1707 roku w Altranstädt zapewnił śląskim protestantom wolność wyznania i zakaz przymusowego przechodzenia na katolicyzm. Aż do zakończenia II wojny światowej mieszkańcy całego Śląska, w tym Gór i Pogórze Kaczawskiego w zdecydowanej większości pozostawali ewangelikami. Zdarzały się jednak miejsca, gdzie kult katolicki był szczególnie mocny. Wiązało się to zazwyczaj z przynależnością danej miejscowości do majątku zakonnego lub biskupiego. W krajobrazie wyraźnym śladem miejscowości wchodzącej w skład dóbr klasztornych było liczne nagromadzenie kapliczek, figur i krzyży przydrożnych. Najlepszym tego przykładem jest wieś Dobków, która przez wieki związana była z zakonem cysterskim z Lubiąża. W samej wsi, jak i w jej najbliższej okolicy, odnajdziemy bardzo dużo kapliczek i figur. Szczególną grupę na Pogórze i w Górach Kaczawskich tworzą kapliczki słupowe. Wykute w kamieniu w kształcie monolitycznej kolumny, zwieńczone są u góry latarnią z edikulą na obraz lub figurę. Najciekawsze kapliczki słupowe odnajdziemy pomiędzy Jaworem a Słupem, na dawnym szlaku łączącym te dwa średniowieczne ośrodki. Na szczególną uwagę zasługują najwyższe w Polsce kapliczka słupowa w Starym Jaworze.

Kapliczka w Dobkowie

Prusice - kościół pw. św. Jadwigi

Swierzawa - romańska absyda kościoła św. Jana Chrzciciela i św. Katarzyny Aleksandryjskiej

Przykład kapliczki słupowej

W pobliżu małej miejscowości Czapele znajduje się aż sześć krzyży pojednania

Grodziec

Grodziec to mała wieś na skraju Pogorza Kaczawskiego. Od początku swojego istnienia związana była z zamkiem, który wznosi się na 389 metrowym wzgórzu. Sama góra jest typowym nekiem – czyli częścią wulkanu powstałą z zakrzepłej w kominie wulkanicznym magmy. Na szczycie Grodzca (bo takim mianem określa się zarówno zamek, górę jak i miejscowość) wznosi się okazała budowla zamkowa. Prawdopodobnie już we wczesnym średniowieczu istniał tu ośrodek plemienny Bobrzan. Pierwsze potwierdzone informacje o budowlu pochodzą z XII wieku. W kolejnych etapach budowy drewniano – ziemną fortyfikację przekształcono w mury. W czasie wojny trzydziestoletniej (1618–1648) zamek został zdobyty przez oddziały Albrechta Wal-

Wyróżniają się w panoramie zamek położony jest na dawnym wulkanie

lensteina. Od tego czasu obiekt pozostawał w ruinie aż do XIX wieku. Wówczas zamek został przejęty przez Księża Rzeszy Heinricha VI von Hochberga. Przeprowadzanie konserwacji przerwały wojny napoleońskie. Kolejne lata przyniosły wzrost zainteresowania Grodzcem. Pieczęlowiciele odbudowały stał się jedną z największych atrakcji w okolicy mieszcząc w swoim wnętrzu muzeum i hotel. Obecnie na zamku odbywają się liczne turnieje rycerskie oraz wiele innych przedsięwzięć o charakterze kulturalnym.

Grodziec kościół pw. Narodzenia NMP

Kaplica zamkowa

Znajdujący się u podnóża zamku kościół pochodzi z XVIII wieku i stoi na miejscu starszej budowli zniszczonej w trakcie wojny trzydziestoletniej. Przylegająca do głównego korpusu świątyni wieża powstała w 1826 roku.

A to ciekawe!

W zamkowych murach rozgrywała się akcja popularnego w Szwecji i Rosji, utrzymanego w konwencji realiów średniowiecznego życia programu typu reality show. Na potrzeby ekipy filmowej zamek przez kilka miesięcy był zamknięty dla zwiedzających.

Zamek Grodziec

A to ciekawe!

Do wzrostu popularności Grodzca na początku XX wieku przyczynił się bogaty przedsiębiorca - baron Willibald von Dirksen. Do odbudowy zamku nowy właściciel zatrudnił najznakomitszego architekta i konserwatora w ówczesnych Niemczech - Bodo Ebhardt znanego z takich realizacji jak np. odbudowa zamku Czocha. To dzięki niemu zamek odzyskał średniowieczne walory i do dnia dzisiejszego cieszy oko zwiedzających.

Prof. Bodo Ebhardt

Zagrodno

Zagrodno - kościół pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy

Carl Gotthard Langhans

• A to ciekawe!

Autorem projektu kościoła w Zagrodnie był jeden z najwybitniejszych architektów wczesnego klacycyzmu (XVIII/XIX wiek) – Carl Gotthard Langhans. Był on nadwornym architektem króla pruskiego, a do jego najbardziej znanych realizacji należą: pałac Hatzfeldów i pałac królewski we Wrocławiu, pałac w Brzegu Dolnym oraz słynna Brama Brandenburska w Berlinie.

Zagrodno to jedna z najdłuższych wsi łańcuchowych na Dolnym Śląsku. Pierwszą wieś założyli w tym miejscu frankońscy osadnicy sprowadzeni w te tereny przez Henryka Brodatego w XIII wieku. W 1633 roku wojska Albrechta Wallensteina splądrowały wieś i spaliły kościół. Dopelnieniem nieszczęść była przetaczająca się przez te tereny dżuma, która praktycznie wyludniła wioskę. Po zakończeniu wojny trzydziestoletniej (1648) w Zagrodnie osiedlili się innowiercy z Czech.

Rozciągnięta malowniczo wzdłuż potoku Skora wieś posiada kilka interesujących zabytków. Najważniejszym obiektem w Zagrodnie jest poewangelicki kościół pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. Pochodzi on z XVIII wieku i stoi na miejscu gotyckiej świątyni zniszczonej przez oddziały Wallensteina. We wnętrzu na uwagę zasługuje późnogotycka chrzcielnica, nad którą zawieszono są serca dzwonów z poprzedniego kościoła.

Klasycyistyczny grobowiec na przykościelnym cmentarzu

Projektantem świątyni w Zagrodnie był autor Bramy Brandenburskiej Carl Gotthard Langhans

Złotoryja

Złotoryja to miasto powiatowe w zachodniej części województwa dolnośląskiego leżące nad Kaczawą. Należy do najstarszych miast Europy Środkowej. Prawa miejskie otrzymała w 1211 roku od księcia Henryka Brodatego. Wzrost wydobycia złota, ściśle związany z rozkwitem miasta, datuje się na lata ok. 1180 – 1240. Uzyskiwano wtedy co najmniej od 24 do 48 kg złotego kruszcu rocznie. Okres opalczanego wydobycia ustał w XIV wieku. Sława „gorączki złota” przetrwała do dzisiaj. Każdego roku, w ostatni tydzień maja w mieście organizowane są Międzynarodowe Mistrzostwa Polski w Płukaniu Złota. W XIV wiecznej Złotoryi rozwinęło się sukienictwo oraz browarnictwo. Miasta nie oszczędzały kataklizmy i tragiczne wydarzenia: wielka powódź, liczne pożary a przede wszystkim dziesiątkująca ludność epidemia dżumy, która pozba-

Zawody w płukaniu złota

Złotoryja z lotu ptaka

Museum Złota

Złotyjskie planty nocą

wiła życia ponad połowę mieszkańców Złotoryi. W latach trzydziestych XVIII wieku zaczęło odżywać sukiennictwo. W drugiej połowie XIX wieku w mieście powstało kilka większych zakładów przemysłowych. W 1884 roku utworzono połączenie kolejowe z Legnicą.

Kościół Narodzenia NMP

Najcenniejszym zabytkiem w mieście jest kościół Narodzenia NMP. Nie sposób go pominąć, gdyż jego potęg

Kościół Narodzenia NMP

A to ciekawe!

Źe Złotoryją związaany był jeden z największych reformatorów na Śląsku - Valentin Trozendorf. Przyszedł on na świat w biednej rodzinie chłopskiej w miejscowości Trójca nieopodal Zgorzelca. W 1518 roku przyjął święcenia kapłańskie we wrocławskiej katedrze i wyjechał na studia do Wittenbergi. Tam zetknął się z nauką Marcina Lutra. Opowiadając się za reformą kościoła katolickiego duchowny osiadł w Złotoryi i został rektorem tutejszego gimnazjum. Uważany za wielkiego ordęownika i przyjaciela Marcina Lutra i Filipa Melanchtona przeciwstawił się innemu reformatorowi na Śląsku - Kasparowi Schwenkfeldowi. W prowadzonym przez siebie gimnazjum wprowadził Porządek Szkolny. Ułożone przez Trozendorfa zasady funkcjonowania gimnazjum stały się wzorem do naśladowania dla wielu innych szkół ewangelickich.

na bryła dominuje w panoramie miasta. Sama świątynia powstawała w kilku etapach i dziś widać tu różne style architektoniczne. Najwcześniejsze elementy romańskie kościoła znajdują się w prezbiterium i głównym korpusie nawy (niektóre elementy kamieniarskie). Sztukę romańską i gotycką prezentują również uskokowe portale nawy poprzecznej kościoła. Sam korpus nawy głównej, jak i dwie wieże, są gotyckie. Silnie oskarpowana bryła kościoła posiada nieregularny kształt. Trójnawowa hala oddzielona jest od prezbiterium transeptem, do którego od północy przylega zakrystia. Najwyższym elementem kościoła jest udostępniona do zwiedzania wschodnia wieża. Warto się na nią wspiąć i z tarasu widokowego podziwiać całą panoramę miasta. Po drodze na szczyt możemy zapoznać się z różnymi funkcjami jakie spełniała wieża. Na pewno każdy powinien zajrzeć do znajdującej się w jej dolnej części biblioteki łańcuchowej. We wnętrzu świątyni na uwagę zasługuje jedna z piękniejszych renesansowych ambon na Śląsku, XVII-wieczne empory oraz bogato zdobiony ołtarz główny z obrazem Ukrzyżowania.

Wnętrze kościoła parafialnego Narodzenia NMP

Rzeźba Mojżesza u podstawy renesansowej ambony.

A to ciekawe!

W niespokojnych czasach średniowiecza miejscowa ludność wielokrotnie chroniła się przed wrogimi armiami na terenie przykościelnych cmentarzy, jak i w samych kościołach. Przygotowani na długie obłężenia mieszkańcy potrafili spędzać w murach świątyni nawet kilka tygodni. Pamiątką tamtych czasów jest znajdująca się w północnym skrzydle transeptu kościoła Narodzenia NMP studnia, która dostarczała wodę ukrywającym się parafianom.

Średniowieczna studnia z symbolem zakonu joannitów

Gotycki portal uskokowy

Kościół św. Mikołaja

Będąc w Złotoryi łatwo pominąć znajdujący się na Górze Mikołaja cmentarny kościół pw. św. Mikołaja. Zachęcamy jednak, aby go odwiedzić, gdyż jest to jeden z najładniejszych kościółków w okolicy. Szczególnie okazałe prezentuje się gotycki zachodni portal uskokowy wybudowany z kilku odmian piaskowca. W murach świątyni umieszczono szereg interesujących tablic nagrobnych z XVII i XVIII wieku. Teren, na którym położony jest kościół to obecnie cmentarz parafialny z licznymi grobowcami bogatych patrycjuszy dawnej Złotoryi.

Kościół pw. św. Mikołaja

Kościół św. Jadwigi

Tuż po nadaniu praw miejskich Złotoryi w 1211 roku do miasta został sprowadzony zakon franciszkanów. W miejscu dzisiejszego kościoła św. Jadwigi założyli pierwszy klasztor. Budowla spłonęła podczas najazdu husytów w XV wieku, odbudowano ją w stylu renesansowym w XVI wieku. Wkrótce potem świątynię przejęli protestanci, którzy otworzyli tu słynne na całym Śląsku gimnazjum. To właśnie w tutejszej szkole rektorem był Valentin Trozendorf. W wyniku pożaru, który strawił większość zabudowań Złotoryi, spłonął również kościół. Odbudowano go

A to ciekawe!

Tuż przed wejściem do kościoła św. Jadwigi stoi jedna z najstarszych kapliczek wotywnych na Śląsku. Urozmaicona konstrukcja kapliczki w formie słupa przedstawia scenę Ukrzyżowania Chrystusa, Matkę Boską z Dzieciątkiem, św. Dorotę, św. Antoniego, św. Katarzynę i św. Barbarę. Na stopie kapliczki w otoczeniu aniołów przedstawiono postać kłępczego fundatora wypowiadającego słowa modlitwy.

Kapliczka słupowa

Kościół pw. św. Jadwigi

dopiero w XVIII wieku. Ponownie zostali tu sprowadzeni franciszkanie, którzy zostali w mieście do kasacji zakonów na Śląsku w 1810 roku. O pobytku zakonu żebraczego franciszkanów przypominają dwie rzeźby w fasadzie głównej kościoła św. Antoniego i św. Franciszka. Znajdujący się wewnątrz świątyni barokowy ołtarz z obrazem św. Jadwigi Śląskiej flankują ozdobne monstrancje z relikwiami świętych.

Wilcza Góra

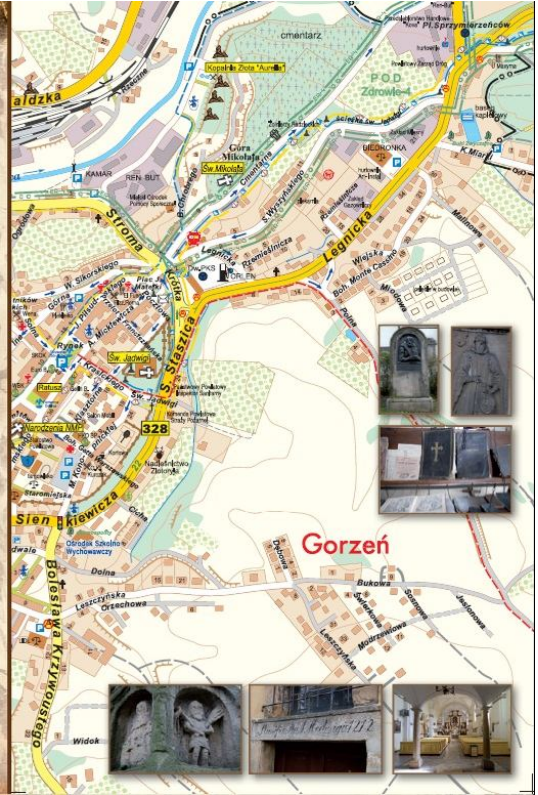
Na południe od Złotoryi wznosi się góra Wilkołak. Dla ochrony jej szczytowej partii utworzono rezerwat przyrody nieożywionej pod nazwą „Wilcza Góra”. Szczyt powstał w wyniku działalności wulkanicznej w trzeciorzędzie. Trzon wzniesienia stanowi tzw. nek – komin wulkaniczny zbudowany z bazaltu, a charakteryzujący się słupową oddzielnością. Dużą ciekawostką geologiczną Wilczej Góry jest występowanie koncentrycznie ułożonych słupów bazaltowych zwanych różami bazaltowymi.

Rezerwat Wilcza Góra

ZŁOTORYJA

1:10 000

Pielgrzymka

Pielgrzymka - kościół pw. Jana Nepomucena

Empory

A to ciekawe!

Jedną z wersji historii powstania kościoła w Pielgrzymce wiąże się z działalnością zakonu templariuszy. Mieli oni zaraz po Bitwie pod Legnicą w 1241 roku osiąść na tych terenach, zakładając swoje komandorie.

Jedną z najstarszych wsi na Pogórze Kaczawskim jest Pielgrzymka. Leżąca nad Skorą wieś gminna została prawdopodobnie zasiedlona już w XII wieku, a założycielami osady wg legendarnych przekazów miał być zakon templariuszy. Wybudowany w miejscu dzisiejszej świątyni drewniano murowany kościół, do którego ściągali wierni z odległych zakątków Śląska dał nazwę obecnej miejscowości. W centralnej części wsi stoi wspomniany już wyżej kościół pw. św. Jana Nepomucena. Wielokrotnie przebudowywana bryła kościoła posiada wiele elementów pierwotnej świątyni. Na szczególną uwagę zasługuje uskokowy portal w kruchcie kościoła z bogato zdobionymi konsolami.

Przebudowany przez ewangelików w XVI wieku zyskał nowe wyposażenie i wieżę. Wnętrze kościoła pochodzi w większości z XVIII wieku. Ozdobione licznymi malowidłami drewniane empory wzbogacone są dekoracją snycerską. Kolebkowe sklepienie kościoła wzdłuż zdobią plafony z XVIII wieku. Wokół kościoła zachowały się liczne epitafia i krzyże pamiątkowe.

Epitafia przykościelne

Twardocice

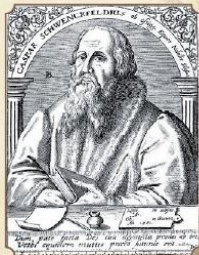

Twardocice - kościół pw. Piotra i Pawła

Położona na południowy zachód od Pielgrzymki miejscowość Twardocice na pierwszy rzut oka niczym szczególnym się nie wyróżnia na tle innych wsi Przedgorza Kaczawskiego. Podobnie jak w innych miejscowościach odnaleźć tu można funkcjonującą świątynię katolicką, opuszczony dom modlitwy ewangelików, popadający w ruinę pałac

A to ciekawe!

Kasper Daniel Schwenckfeld urodził się w 1489 roku w miejscowości Osiek. Pochodził ze szlacheckiej rodziny osiadłej na Śląsku w XIII wiek. Początkowo uczęszczał do szkoły parafialnej w Legnicy, po czym rozpoczął studia na uniwersytecie w Kolonii. Po ukończeniu nauki powrócił w rodzinne strony, gdzie pracował jako pisarz i doradca u książąt śląskich. W roku 1521 został doradcą księcia legnickiego Fryderyka II. Już wówczas uważany był za wielkiego zwolennika reformacji. Początkowo Schwenckfeld zgadzał się z naukami Marcina Lutra, jednak w wyniku samodzielnego studiowania Pisma Świętego doszedł do innych wniosków, które wygłaszał w swoich płomiennych kazaniach. W roku 1526 Śląsk przeszedł pod panowanie katolickich Habsburgów. Dla Schwenckfelda oznaczało to opuszczenie ojczyzny. Poróżniony z księciem legnickim i z ojcem reformacji-Marcinem Lutrem-udał się na emigrację na południe Niemiec.

Kaspar Schwenckfeld

Twardocice - ruiny dawnego kościoła ewangelickiego

i oczywiście malowniczą zabudowę. Jednak panuje w tej osadzie niewytłumaczalna atmosfera magii, coś zupełnie niespotykanego nigdzie indziej w regionie. Życie toczy się tu jak wszędzie, a jednak jakoś inaczej. Wpływ na to ma historia mglistie zakamuflowana w niektórych częściach Twardocic. Jedno jest pewne – w XVI wieku nie była to typowa wieś sudecka. Sprawcami całego „zamieszania” są schwenkfeldyści...

W Twardocicach schwenkfeldyści – bo tak nazwali się wyznawcy zreformowanego przez Schenkfelda kościoła ewangelickiego - pozostali do 1730 roku. Prześladowani przez katolików i ewangelików wyemigrowali do Stanów Zjednoczonych, gdzie do dnia dzisiejszego można spotkać ich zbory. Pozostałością pobytu schwenkfeldystów w Twardocicach jest ufundowany przez potomków emigrantów z USA pomnik z 1863 roku.

Pomnik schwenkfeldystów

Proboszczów

Proboszczów - kościół pw. Świętej Trójcy

Malowniczy Proboszczów położony jest na skraju Pogórze Kaczawskiego nad potokiem Skora. Podobnie jak inne miejscowości w regionie wieś nie ma jednoznacznie udokumentowanych początków istnienia. Z XIII-wiecznego dokumentu fundacyjnego zakonu cysterek w Trzebnicy dowiadujemy się o lokacjach osad w Lesie Złotoryjskim. Przypuszcza się, że jedną z osad miał być właśnie Proboszczów. Nie wiadomo również, kiedy powstał tutejszy kościół parafialny. Prezentująca różne formy architektoniczne budowla przechodziła szereg przemian. Szczególnie burzliwe okazały się lata reformacji, podczas których dokonano znacznej rozbudowy. Od początku XVIII wieku budynek z racji swego przygranicznego położenia pełnił rolę kościoła ucieczkowego. To właśnie z tym czasem wiąże się największa rozbudowa świątyni. Do dnia dzisiejszego kościół oszałamia rozmiarami. Posiadający aż siedem preseł z dwoma rzedami empor mógł pomieścić około 2 tysięcy wiernych. We wnętrzu na uwagę zasługuje kamienny barokowy ołtarz główny oraz rokokowa chrzcielnica.

A to ciekawe!

Kościółami ucieczkowymi (granicznymi) nazywano domy modlitwy ewangelików (luteran) położone na granicy księstwa legnickiego, do których uczęszczali od początku XVIII wieku wierni z ościennych księstw, gdzie wolność wyznania była zakazana. Kościoły uciezkowe znajdowały się między innymi w Diełgrzymce, Twardocicach i Proboszczowie.

Kaplica grobowa rodu von Redern

Przy kościele znajduje się kaplica grobowa von Redern z kartuszem herbowym nad wejściem. Budynek powstał w 1729 roku na rzucie kwadratu, nakryty pseudokopułą z latarnią.

Rokitnica

Altro=05

Rokitnica to jedna z najstarszych wsi w okolicach Złotoryi. Położona jest w rozwidleniu rzeki Kaczawy. Nazwa miejscowości po raz pierwszy wymieniona została w 1204 roku i wiązała się z coraz liczniej pojawiającymi się poszukiwaczami złota. Badania archeologiczne prowadzone na tych terenach wskazują, że już w XI wieku powstała osada otwarta. W pobliżu grodziska z biegiem lat wzniesiono zamek książęcy. Fundatorem kasztelu był Henryk Brodaty, który często gościł tu wraz ze swą małżonką Jadwigą (późniejszą świętą).

Rokitnica - kościół pw. św. Michała Archanioła

A to ciekawo!

Do własnie na zamku w Rokitnicy w 1211 roku zostały nadane Złotoryi najstarsze w Polsce prawa miejskie. Jako pierwsze miasto na Śląsku Złotoryja lokowana była na tzw. prawie magdeburskim (niemieckim).

A to ciekawo!

W okolicy Rokitnicy zachowało się wiele śladów średniowiecznych prac górniczych, związanych z poszukiwaniem złota - wydobywaniem i płukaniem piasku złotonośnego.

Panorama z Sokolowska na Ostrzycę

Ostrzyca Proboszczowicka

to najbardziej rozpoznawalny szczyt na całym Pogórzu Kaczawskim. Nazywana przez miejscowych Śląską Fudzijaną góra jest najwyższym wzniesieniem w okolicy. Powulkaniczny stożek stanowi od 1962 roku w swojej szczytowej partii rezerwat florystyczny chroniący roślinność porastającą bazaltowe gołoborza. Na wierzchołku występują liczne odsłonięcia bazaltu o budowie słupowej. Na szczyt prowadzi 445 kamiennych schodów.

A to ciekawo!

3 Ostrzycę Proboszczowicką wiążą się liczne legendy i podania. Jedną z nich tłumaczy tak wielką liczbę innowierców na tym terenie. Podobno było to tak...

W dawnych czasach w Legnicy i okolicznych miejscowościach mieszkało wielu ludzi różnych wyznań. Ponieważ rządzący się własnymi prawami cudzych nie respektując, byli nieubliwani w okolicy. Jednak pewnego razu ostrogą nocy w Legnicy zjawiał się diabeł i w wszystkich powołał do olbrzymiego worka. Zadovolony z „połowów” planował zabrać wszystkich do swego królestwa, jednak leciał zbyt nisko i niechcący zawadził o skalisty szczyt wzgórz Ostrzycy Proboszczowickiej. Worek rozdarł się, a niewierni rozsypani po okolicy.

Ruiny zamku w Rokitnicy

Gołoborze na Ostrzycy

Nowy Kościół

A to ciekawe!

Pomiędzy kościołami stał dawniej pałac, który został rozebrany po II wojnie światowej. Wybudowano go na miejscu wcześniejszej rezydencji rodziny von Zedlitz. Budynek ten przeszedł do historii jako miejsce wygłoszenia pierwszego na Śląsku kazania protestanckiego (1518 rok).

A to ciekawe!

Zbieraczom minerałów Nowy Kościół kojarzy się przede wszystkim z licznymi występującymi tu agatami. W opisywanym rejonie agaty występują w dolnopermskich melafirach oraz leżących na nich tufach porfirowych i porfirach, wykazując znaczną różnorodność struktury i zabarwienia.

Świerzawa

A to ciekawe!

Historia Świerzawy sięga 1159 roku, kiedy wybudowano tu kościół. Po raz pierwszy miejscowość wymieniona została w dokumentach z 1268 roku. Przed 1295 rokiem otrzymała od księcia Bolka I Surowego prawa miejskie. Położenie przy trakcie handlowym spowodowało z biegiem lat wydłużenie kształtu zabudowy. Zwarta zabudowa centrum miasta w przeszłości stanowiła formę murów obronnych. W XVII wieku miasto otrzymało przywileje górnicze.

W XIX wieku miasto ucierpiało w wyniku licznych pożarów. Przebudowano wówczas jego centralną część, wnosząc w głównym punkcie klasycystyczny ratusz. Walory klimatyczne spowodowały duży ruch turystyczny w XIX wieku, co walnie przyczyniło się do rozbudowy miejscowości. Powstało wówczas wiele hoteli i restauracji. W roku 1973 Świerzawa utraciła prawa miejskie na rzecz prężnie rozwijającego się Wojcieszowa. Odzyskało je jednak w latach osiemdziesiątych XX wieku.

W herbie Świerzawy jest przedstawiona dłoń, nad którą umieszczono baszty zamkowe. Legenda głosi, że symboliczna otwarta dłoń należy do księcia Bolka I Surowego, który takim gestem zatrzymał pochód swoich wołów, gdyż oszołomiony pięknem okolicy i klarownością powietrza postanowił założyć w tym miejscu osadę. Pomnik księcia Bolka I znajduje się przy wyjeździe z miasteczka.

Wies w Dolinie Kaczawy pomiędzy Świerzawą a Złotoryżą. Najstarsze pisane wzmianki o wsi pochodzą z 1228 roku. Swoją historię miejscowości zawdzięczała głównie kopalni rud miedzi. Z biegiem lat złoża zostały wyczerpane a osada rozwinęła się jako ośrodek rolniczy. Przejeżdżając przez wieś łatwo pominąć jeden z najstarszych zabytków w regionie. Znajdujący się obecnie w ruinie kościół pw. Matki Boskiej wzniesiono na początku XIII wieku. Do dnia dzisiejszego zachowały się wykonane z czerwonego piaskowca romańskie detale architektoniczne. Większość zachowanych elementów pierwotnej świątyni znajduje się obecnie w Muzeum Architektury we Wrocławiu. W XVII wieku kościół otoczono murem z licznymi elementami obronnymi. Szczególnie interesująco prezentuje się wykusz obronny nad bramą główną. Znajdujący się nieopodal dawny kościół protestancki obecnie służy katolikom (pw. Matki Boskiej Różancowej).

Nowy Kościół - kościół pw. MB Różancowej

Ratusz w Świerzawie

Świerzawa - kościół pw.
św. Jana Chrzciciela i św.
Katarzyny Aleksandryjskiej

A to ciekawe!

Wewnątrz kościoła św. Jana Chrzciciela i św. Katarzyny zachowały się XV-wieczne rytzy (nazywane ówczesnym graffiti). Przedstawiają one m.in. postać mężczyzny w stroju mieszczanina charakterystycznym dla tego okresu.

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Katarzyny Aleksandryjskiej

Usytuowany w dolnej części miasta cmentarny kościół św. Jana Chrzciciela i św. Katarzyny powstał w miejscu wcześniejszej drewnianej świątyni. Romańską budowlę wzniesiono w II ćw. XIII wieku. Z tego okresu pochodzi najlepiej na Dolnym Śląsku zachowane prezbiterium z licznymi malowidłami o tematyce zoomorficznej (Jedynie tego typu w kraju). Półokrągła absyda posiada misternie rzeźbione ornamenty okienne charakterystyczne dla sztuki romańskiej. Korpus nawy głównej pochodzi z XIII wieku. Od zachodu do świątyni przylega późnogotycka wieża dobudowana w 1507 roku. Udośćpnione do zwiedzania wnętrza kościoła kryje wiele ciekawostek. Na szczególną uwagę zasługuje cykl malowideł o tematyce religijnej z przełomu XIV/XV wieku. Malowidła przedstawiają m.in. żywot św. Katarzyny Aleksandryjskiej oraz postać św. Krzysztofa. Na ścianie północnej w prezbiterium znajduje się XIV-wieczne malowidło przedstawiające Ukrzyżowanie. W dolnej części widoczny jest (najstarszy na Śląsku) wizerunek kłęczącego fun-

datora. Kościół jest orientowany, od zachodu do kościoła wchodzi się przez uskokowy portal z XIII wieku. W tympanonie portalu przedstawiono Drzewo Życia. Jest to najpiękniejszy przykład sztuki romańskiej w Sudetach. We wnętrzu i dookoła świątyni zachowało się dużo płyt nagrobnych pochodzących w większości z przełomu XVI/XVII wieku. Z kościelnej wieży rozciąga się wspaniała panorama miasta. Administratorem kościoła jest CKSiT, zaś opiekunem stowarzyszenie Sonove. Kościół można zwiedzać cały rok, w okresie jesienno-zimowym i wiosennym po wcześniejszym skontaktowaniu się z Centrum Kultury lub stowarzyszeniem SONOVE.

Najstarsze malowidła znajdujące się absydzie kościoła

Malowidło przedstawiające żywot św. Katarzyny Aleksandryjskiej

Wnętrze kościoła pokryte jest licznymi malowidłami

Kościół Wniebowzięcia NMP

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP wzniesiono w 1382 roku. Wielokrotnie przebudowywana świątynia swój obecny kształt zawdzięcza rozbudowie w XV wieku. Gotycka budowla jest kamienną trójnawową pseudo bazyliką. Południowy portal pochodzi z końca XV wieku i ozdobiony jest pinaklami. Na styku prezbiterium i nawy stoi 8-boczna wieża zwieńczona barokowym hełmem. Sklepienie krzyżowo zebrowe posiada bogate zworniki. Szczególnie interesującym elementem wyposażenia świątyni jest renesansowa płaskorzeźba z II poł. XVI wieku ze sceną Ukrzyżowania. Ołtarz główny pochodzi z XVIII wieku i został wykonany w warsztacie jednego z najwybitniejszych rzeźbiarzy na Ziemi Kłodzkiej Michaela Klahra zwanego Młodszym. Na murze liczne epitafia i kamienne nagrobki renesansowe.

Swierzawa - kościół pw. Wniebowzięcia NMP

Kościół pw. św. Józefa Opiekuna

Tuż przy ratuszu stoi kościół pw. św. Józefa Opiekuna. Wybudowano go ze środków gminy ewangelickiej w latach 1747-1748. Obecna neogotycka formę świątynia otrzymała po gruntownej przebudowie w latach 1876 – 1878. Po II wojnie światowej obiekt został przejęty przez państwo. W latach 70-tych XX wieku po opróżnieniu kościoła z mienia ruchomego zorganizowano w jego wnętrzech punkt skupu butelek a następnie magazyn mebli. Od 1999 r. jest kościołem filialnym swierzawskiej parafii. Kościół jest budowlą oskarpowaną z prostokątną nawą, otoczoną emporami, zamkniętą z jednej strony absydą i przykryta dwuspadowym dachem. Okna podobnie jak portale wejściowe zamknięte są ostrołukowo (z maswerkami).

Swierzawa - kościół pw. św. Józefa Opiekuna

Lubiechowa

Lubiechowa to długa wieś ukryta w Górach Kaczawskich pod masywem Okola. Pierwsze informacje dotyczące wioski pochodzą z XIII wieku i związane są z fundacją kościoła parafialnego. Wieś stała się własnością rycerską w XIV wieku, kiedy książę Henryk I Jaworski sprzedał ją rycerzowi Magnusowi von Borwitz. Przez długi czas miejscowość podzielona była na kilka części, w których prym wiodły różne rodziny szlacheckie. W XVI wieku w Lubiechowej osiadł ród Zedlitzów. Na początku XIX wieku miejscowość nabył powiązany z pruskim domem królewskim książę Adam Czartoryski, właściciel Ciszycy koło Kowar.

Lubiechowa - kościół pw. Piotra i Pawła

Jednym z najcenniejszych zabytków w Lubiechowej jest kościół pw. św. Piotra i Pawła. Ta niepozornie wyglądająca budowla kryje w swoim wnętrzu zespół gotyckich fresków o tematyce religijnej. W prezbiterium między innymi przedstawiona została scena walki św. Jerzego ze smokiem, symbole czterech ewangelistów i pochod świętych. Na absydzie dostrzec można freski ukazujące Chrystusa i aniołów dmących w trąby wzywając na sąd ostateczny. Poniżej przedstawione zostało piekło i cierpiący w nim grzesznicy. Na północnej ścianie znajduje się fresk z wizerunkiem św. Krzysztofa, niosącego na ramieniu dziecko Jezus. Nawa główna kościoła przykryta jest kasetonowym stropem z XVI wieku. Na uwagę zasługuje również renesansowa chrzcielnica ze scenami chrztu.

Pochód świętych na ścianie północnej w prezbiterium

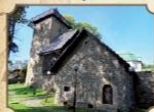

Prospekt organowy pochodzi z kościoła ewangelickiego

A to ciekawe!

Na zachód od wioski znajduje się niewysokie wzniesienie Łomy. Miejsce to jest znane wszystkim zbieraczom minerałów z występujących tutaj migdałowców melafirów z pięknymi szcztokami ametystów.

Podgórk

Wieża widokowa w murach dawnego kościoła

Epitafium rodziny von Zedlitz z XVII wieku
A to ciekawe!

Wies położona malowniczo w dolinie Świerzawy, wcięta między Północny i Południowy Grzbiet Gór Kaczawskich. Po raz pierwszy osada wymieniona została w 1305 roku jako własność rodziny von Schaffgotsch. W kolejnych wiekach miejscowość zmieniała właścicieli. Aż do 1871 roku wioska należała do rycerskiego rodu Zedlitzów, którzy w jej dolnej części wzniesli okazały pałac. Kolejny właściciel Podgórek – hrabia von Harrach – rozbudował rezydencję, nadając jej obecny wygląd. Wraz z rozwojem turystyki miejscowość nabrała cech romantycznych (park przy pałacu, liczne ścieżki spacerowe) zyskując tym samym dużą popularność wśród turystów. Szczególnym wzięciem wśród odwiedzających cieszyło się podziwianie panoramy Karkonoszy i Gór Kaczawskich z Przełęczy Widok.

Znaczącą atrakcją Podgórek jest wieża widokowa powstała kilka lat temu na bazie zrujnowanego w XIX w. kościoła. Odbudowane mury kaplicy i nawy głównej oraz wieża są miejscem licznych imprez historycznych. Świątynia powstała pod koniec XIV wieku i została gruntownie przebudowana w wieku XVI. Na ścianie kaplicy znaleźć można odrestaurowane dwie płyty nagrobne pary małżeńskiej Zedlitzów z początku XVII wieku. W wyniku pożaru w XIX wieku kościół spłonął i dopiero inwestycja sfinansowana ze środków UE dała mu drugie życie.

W pobliżu ruin stoi obecnie używany kościół (św. Józefa Oblubienic), wzniesiony przez protestantów w 1746 roku.

Wojcieszów

Miasto w dolinie Kaczawy w powiecie Złotoryjskim. Położone w centrum Gór Kaczawskich stanowi duży ośrodek przemysłu wapienniczego. Najstarsze ślady pobytu człowieka odkryte w wapiennych jaskiniach na Górze Połom pochodzą z okresu paleolitu. Znalezione tu kamienne narzędzia i kości zwierząt. Pierwsze wzmianki o osadzie nad Kaczawą pochodzą z 1268 roku. Sto lat później w dokumentach wymieniono kościół. Swoją rozwój Wojcieszów zawdzięczał położeniu przy szlaku handlowym łączącym Złotoryję z Kamienną Górą i dalej z Czechami. Wies należała do dóbr klasztoru w Lubiążu przechodząc w późniejszych wiekach z rąk do rąk znanych rodzin rycerskich. W XIV wieku rozpoczęło wypalanie kamienia wapiennego. Od XIX wieku stosowano nowoczesne piece kręgowe.

Najlepiej zachowana szubienica na Dolnym Śląsku
A to ciekawe!

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP

Kościół parafialny jest budowlą średniowieczną z początku XIV wieku. Prawdopodobnie w miejscu dzisiejszej świątyni stała pierwotnie drewniana. Obecnie najstarszą część kościoła – prostokątne prezbiterium przykryte jest sklepieniem krzyżowym - pochodzi z końca XIII wieku (mimo, że pierwsze informacje o budowlu pochodzą z 1366 roku). Wewnątrz znajdują się XVI-wieczne drewniane figurki MB z Dzieciątkiem, św. Barbary i św. Rozalii. Na murze kościelnym odnajdziemy pięć całopostaciowych epitafiów rodziny von Zedlitz. Naprzeciwko zaś stoją ruiny kościoła ewangelickiego z XVIII wieku.

Na wschód od miasta wytyczono ścieżkę edukacyjną. Prowadzi ona przez dawny kamieniołom „Gruszka”, zbocami Chmielarsza oraz w pobliżu szubienicy. To właśnie ten zabytek średniowiecznego prawa przyciąga najwięcej zwiedzających. Szubienicę wzniesiono prawdopodobnie w XVII wieku. Jest to budowla w formie kołistej baszty o średnicy około 6 metrów z wejściem otwartym od strony zachodniej. Z grubych murów wyrastają cztery wieżycy służące dawniej do podtrzymywania dwóch skrzyżowanych belek z łańcuchami do wciągania. Jest to najlepiej zachowana szubienica na Dolnym Śląsku.

Dobków

Figura św. Jana Nepomucena w Dobkowie

Dobków to jedna z najładniejszych miejscowości w Sudetach. Położona wśród gór, z dala od miejskich ośrodków, stwarza idealne warunki do obcowania z przyrodą. Zachowana praktycznie w całości łańcuchowa zabudowa wsi tworzy specyficzną atmosferę sprzyjającą działalności regionalnych artystów. W przeciwieństwie do innych miejscowości regionu losy Dobkowa toczyły się zupełnie innymi torami. Pierwsza osada powstała w XIII wieku, jednak już w kolejnym stuleciu miejscowość wymieniana jest jako część dóbr cystersów z Lubiąża. W rękach zakonników Dobków pozostał aż do 1810 roku. Oznacza to, że w okresie burzliwych dzieł okolicy wieś pozostała katolickim bastionem. Po dziś dzień prawie każda zagroda ma tutaj swoją kapliczkę lub krzyż, a bogobojność dawnych mieszkańców Dobkowa znana była

A to ciekawie!

W Dobkowie działa jedyne w swoim rodzaju EKO-MUZEUM RZEMIOSŁA. Nie ma tutaj murów i muzealnych zakazów. Każdy może dotknąć eksponatów i porozmawiać z artystami. Rzemieślnicy zapraszają do swoich pracowni, pszczelarze chętnie opowiadają o pozyskiwaniu i przetwarzaniu miodu, a rolnicy zapoznają z pracą na roli.

Warsztaty Artystyczne w Dobkowie

Dobków - kościół pw. św. Idziego

w całym księstwie. Najważniejszym punktem w wiosce pozostaje od wieków kościół pw. św. Idziego. Kult św. Idziego w XIII wieku był rozpowszechniony na terenach dzisiejszego Śląska. Księżna piastowscy uważali go za swojego patrona a król Polski Władysław Herman złożył bogate dary opactwu Saint Gilles, w którym pochowany był święty. Było to dziękczynienie za narodziny swojego pierworodnego syna (Bolesława Krzywoustego). Jest to skromny trójnawowy budynek z dwuprzęsłową

Kapliczka cokolwa

prostokątną nawą. Pierwsza świątynia stanęła w tym miejscu w 1399 roku. We wnętrzu zachowały się drewniane empyry, prospekt organowy i barokowy ołtarz główny. Sklepienie pokrywa malowidło przedstawiające czterech ewangelistów. Do najciekawszych elementów należy zaliczyć XVII-wieczną chrzcielnicę i XVII-wieczną Pietę. Do kościelnego muru przylega późnogotycka kaplica wykorzystywana obecnie podczas nabożeństw pogrzebowych. Przez wioskę prowadzi Szlak Kapliczek, dzięki któremu zapoznać się można z ludową sztuką sakralną z przełomu XIX/XX wieku.

Późnogotycka kaplica w Dobkowie

«*A to ciekawe!*»

Niemal zapomnianym pomnikiem średnio-wiecznego prawa w Lipie są niewielkie już ruiny murowanej szubienicy na wzgórku przy drodze polnej do Jastrowca. Jest to cylindryczna budowla o średnicy 6 m. Podobnie jak w szubienicy z Wojciszowa tak i tutaj w szczytowej części znajdowały się trzy murowane słupy, na których umieszczone były belki, z których zrzucono linę do wiszania skazańców.

Lipa

W źródłach pisanych po raz pierwszy miejscowość wymieniona jest w 1305 roku. Badania archeologiczne przeprowadzone w ruinach wynoszącego się w południowej części wsi zamku wykazały, że warownia powstała w XIII wieku. Oznacza to, że miejscowość musiała istnieć jako podgródzie już wcześniej. Początkowo rozwijało się tutaj górnictwo co doprowadziło do nadania wsi w XIV wieku praw osady górniczej, które jednak Lipa utraciła już w kolejnym stuleciu.

Najbardziej rozpoznawalnym zabytkiem w Lipie jest zamek. Znajdującą się w południowej części wsi warownię miał podobno wybudować zakon templariuszy. Wiadomo, że ten owiany legendami zakon rycerski miał swe dobra również na Śląsku, jednak tego, czy templariusze byli także w Lipie nie sposób dziś zweryfikować. Wielokrotnie przebudowywana warownia od XIX wieku pozostaje w ruinie i stopniowo chyli się ku upadkowi.

Ruiny zamku w Lipie

Pozostałości szubienicy przy drodze polnej do Jastrowca

Stojący w centrum Lipy późnogotycki kościół pw. św. Piotra i Pawła pochodzi z XV wieku. Jest to jednonawowa budowla z bogato wyposażonym wnętrzem. Najcenniejszym elementem świątyni jest umieszczony w ołtarzu głównym gotycki tryptyk z 1503 roku. Najważniejszym elementem ołtarza są figury Matki Boskiej z Dzieciątkiem i apostołów Piotra i Pawła, którym poświęcone są także wyróżniające się poziomem artystycznym sceny malowane na awersach skrzydeł. Wewnątrz kościoła i w przylegającym do niego murze znajduje się 14 nagrobków rycerskich, głównie przedstawicieli rodziny von Zedlitz.

Lipa - kościół pw. św. Piotra i Pawła

Pomocne

Pomocne to jedna z najstarszych wsi w regionie. Od początku swojego istnienia związana była z pobliskim zameczkiem na Górczu pełniąc rolę wsi służebnej. W XIV wieku wioska weszła w skład dobr cystersów, którzy utworzyli w Pomocnem filię zakonu. Nie przetrwała ona zbyt długo, gdyż wkrótce miejscowość wymieniana jest jako wieś rycerska. Pobyt cystersów w Pomocnem upamiętnia płaskowocowy kartusz herbowy zakonu wmurowany w kruchcie kościoła parafialnego pw. św. Marcina. Po raz pierwszy świątynia wzmiankowana jest w 1335 roku. Z tego okresu zachowała się do dnia dzisiejszego bryła, dwuprzęsłowe sklepienie prezbiterium oraz częściowo zamurowany portal w kruchcie. Przy ścianie prezbiterium stoi gotycka rzeźba Madonny z Dzieciątkiem (ok. 1420 roku). Kościół został przebudowany w 1773 roku i z tego okresu pochodzi większość wyposażenia, m.in. ołtarze, ambona, chrzcielnica i prospekt organowy. Obok kościoła stoi barokowy budynek plebanii z 1731 roku.

Kościół pw. św. Marcina

Czartowska Skala

«*A to ciekawe!*»

Na południe od Pomocnego znajduje się szczyt Czartowska Skala (486 m n.p.m.). Podobnie jak pozostałe stożkowate wzniesienia jest pozostałością komina trzeciorzędowego wulkanu, odsłoniętego częściowo naturalnie, a częściowo przez eksploatację bazaltów. Na ścianach skalnych doskonale widać oddzielność słupową bazaltu. Ze wzgórza rozciąga się malownicza panorama okolicy.

Muchów

Wieża widokowa na Muchowskich Wzgórzach

• A to ciekawe!

W okolicy Muchowa poprowadzone są liczne ścieżki dydaktyczne pozwalające zapoznać się z walorami okolicy. Jedną z tras prowadzi na Muchowskie Wzgórze. Szczególnie warta uwagi jest „Ścieżka Palacowa”, otaczająca muchowski pałac, która powstała w 2010 roku. Dawniej były to bardzo popularne tereny wśród turystów, obecnie położone trochę z boku ruchliwych szlaków jest wymarzoną miejscem dla wszystkich szukających wytchnienia. Na zalesionym, bazaltowym szczycie znajduje się wieża widokowa. W pobliżu ciekawe odsłonięcie słupów bazaltowych.

Muchów to stara osada słowiańska słynąca w średnio-wieczu z połowu ryb. Od XIII wieku cała wieś była w posiadaniu zakonu cystersów z Lubiąża. Najbardziej charakterystycznym budynkiem w Muchowie jest rotundowa lodownia z XIX wieku wybudowana na potrzeby mieszczącego się opodal pałacu myśliwskiego. Raz do roku w wiosce odbywa się impreza pod nazwą „Muchowska Kosa”, mająca na celu upowszechnienie wiedzy na temat ochrony łąk podgórskich.

Muchowska Kosa

Muchów - lodownia

Odsłonięcia słupów bazaltowych na Muchowskich Wzgórzach

Męcinka

Kościół pw. św. Andrzeja

Męcinka to wieś gminna na zachód od Jawora. Początki miejscowości wiążą się z przynależnością do zakonu cysterskiego (z Lubiąża) od XIII wieku. Najprawdopodobniej wtedy powstał znajdujący się w centrum wsi kościół pw. św. Andrzeja. Najstarszym elementem kościoła jest późnogotycka wieża z wmurowanymi rzeźbami przedstawiającymi głowy zwierząt.

Na południe od Męcinki wznosi się jeden z najbardziej wyróżniających się szczytów w okolicy Górzec (445 m n.p.m.). W wyniku badań archeologicznych przeprowadzonych w szczytowej części wzniesienia okazało się, że wierzchołek mógł być wykorzystywany jako miejsce kultowe. Najprawdopodobniej w XIII wieku ksiądz Henryk Brodaty założył na szczycie warownię nazwaną od jego imienia Zamek Heinzeberge. W 1740 roku z Męcinki poprowadzono na szczyt kalwarię. Wykonana w piaskowcu Droga Krzyżowa rozpoczęła się i kończy kapliczkami domkowymi z XVIII wieku. Jest to jedyna Kalwaria na Pogórze Kaczawskim. Prawdopodobnie w XIX wieku na początku drogi krzyżowej zamieszkiwał w pustelni pewien mnich z klasztoru cystersów w Lubiążu. Na szczycie znajdują się wyraźne odsłonięcia słupów bazaltowych.

Krzyż pojednania w murze kościelnym

Na szczycie Górzca znajduje się kaplica

Kalwaria na Górzcu

Stup

Jawor

Jedną z najwzrostszych kapliczek w Polsce znajduje się na drodze pomiędzy Jaworem a Stupem

„A to ciekawe!”

W okolicy Stupa, 26 VIII 1813 roku, stoczono bitwę, w której wojska pruskie i rosyjskie, dowodzone przez feldmarszałka Blüchera, rozbiły wojska francuskie Macdonalda. Bitwa ta przeszła do historii jako Bitwa nad Kacząwą. Ciekawostką jest fakt, że rozegrała się głównie przy użyciu białej broni, gdyż padające wciąż deszcze spowodowały, że zamknięte karabiny były bezużyteczne. Do dnia dzisiejszego odnajdziemy w krajobrazie okolic Stupa wiele pamiątek przypominających tamto wydarzenie, a w miejscowości Dunino powstało nawet muzeum poświęcone Bitwie nad Kacząwą.

Śmiało można powiedzieć, że Stup jest najstarszą miejscowością w okolicach Jawora. Położona w dolinie Nysy Szalonej u podnóża Chelmów wieś powstała w 1177 roku. Według przypowieści nazwa miejscowości nawiązuje do wjeź ryckiej, która stała dawniej na wzniesieniu (obecnie jest tutaj kościół), a z której mieszkańcy obserwowali okolicę. W XIII wieku miejscowość odkupili zakonnicy z Lubiąża, tworząc tutaj prepozyturę swojego zakonu. Od tego momentu obserwuje się szybki rozwój wioski. W 1202 roku książę Henryk Brodaty nadał miejscowości prawa targowe, czego wynikiem były odbywające się tutaj aż do 1945 roku jarmarki.

Najważniejszym obiektem w mieście jest kościół pw. Wniebowzięcia NMP. Powstała w XIII wieku romańska świątynia została gruntownie przebudowana w wiekach kolejnych. Obecny jej wygląd zawdzięczamy XVIII wiecznej rozbudowie. Świątynia nabrała wówczas cech barokowych. Jednonawowe wnętrze kościoła pokryte jest polichromią przedstawiającą m.in. czterech orazów i ojców kościoła. Na terenie dawnego cmentarza znajduje się późnogotycki budynek przeznaczony dawniej do gromadzenia kości zmarłych z pierwszego przykościelnego cmentarza (ossarium). Przed głównym wejściem na teren kościelny stoi grupa czterech krzyży pojednania i kapliczka słupowa. Na wschód od wioski znajduje się zbiornik wody pitnej dla Legnicy i Lubina. Pełni on również funkcje przeciwpowodziowe.

Kościół Wniebowzięcia NMP

Krzyże pojednania w Stupie

Kamienice w Ryнку

Jawor to jedno z największych miast w regionie położone malowniczo nad Nysą Szaloną na Równinie Jaworskiej. Jak nie trudno się domyślić, swoją nazwę zawdzięcza drzewu jawor (łac. *Acer pseudoplatanus*). Pierwsze ślady człowieka na tym terenie pochodzą z czasu neolitu. W dokumentach nazwa miasta pojawia się od 1242 roku. To właśnie wówczas miasto zostało lokowane na prawie magdeburskim, przyjmując widoczny do dnia dzisiejszego układ urbanistyczny. W wyniku rozbicia dzielnicowego Jawor od 1274 roku został stolicą samodzielnego księstwa, którego założycielem był Henryk V Gruby. Od tego momentu obserwuje się wyraźny rozwój miasta i okolic. Położone na głównym szlaku handlowym miasto, dzięki licz-

„A to ciekawe!”

W murach obronnych średniowiecznego Jawora znajduje się skupisko sześciu krzyży pojednania. Zostały one wórníe wmurowane przy tzw. Zamku Aniola znajdującym się w bastei przy kościele św. Marcina. Niektóre z umieszczonych tu krzyży posiadają ryty narzędzi, jakimi dokonano zbrodni. Najciekawiej prezentuje się monumentalny krzyż maltański z ledwo widocznym rytym miecza oraz z nimbem pomiędzy ramionami. Niestety nie ma możliwości oglądania krzyży. W samym Jaworze znajdują się jeszcze dwa krzyże pojednania ustawione, również wórníe, przy Muzeum Regionalnym.

Rynek nocą

nym przywilejom, ożywiło się gospodarstwo. W znacznej mierze przyczynili się do tego książęta Bolko I i jego wnuk Bolko II. To właśnie po śmierci tego drugiego księstwo weszło w skład państwa czeskiego. Dla ochrony przed wojskami tureckimi miasto w XVI wieku zyskało nowy pierścień murów obronnych przystosowanych do nowej broni palnej. Tragicznym momentem w historii miasta okazała się wojna trzydziestoletnia (1618-1648), w wyniku której Jawor był kilkakrotnie niszczone. Względny porządek nastąpił dopiero po podpisaniu pokoju westfalskiego w 1648 roku. Na mocy porozumienia protestancka ludność miasta mogła wybudować drewnianą świątynię. Kolejne zawirowania spowodowały wojny śląskie (1740-1763), w wyniku których cały Śląsk przeszedł pod panowanie pruskie. W XIX wieku miasto otrzymało połączenie kolejowe, co umożliwiło rozwój wielu gałęzi przemysłu.

Kościół Pokoju pw. św. Ducha

Po wyniszczającej dla dużej części Europy wojnie trzydziestoletniej, w 1648 roku podpisano pokój westfalski. Na mocy tego porozumienia cesarz Ferdynand III zezwolił śląskim ewangelikom na wybudowanie trzech świątyni. Kościoły Pokoju (nazwa świątyni nawiązywała do podpisanego porozumienia) miały stanąć w Głogowie, Świdnicy oraz w Jaworze. Powstałe budynki musiały spełniać określone wymagania przedstawione przez samego cesarza. Przede wszystkim kościół miał być usytuowany poza murami miejskimi. Starano się w ten sposób odizolować ewangelików, jawnie ich dyskryminując. Ponadto świątynia musiała być wybudowana z tzw. elementów nietrwałych. Oznaczało to, że do budowy kościoła wykorzystano tylko glinę i drewno, co miało spowodować szybką ich dewastację. Ostatnim nakazem było wzniesienie wieży, ale nie wyższej niż sam kor-

Ratusz w Jaworze - widok od strony wschodniej

Wnętrze świątyni może pomieścić 6 tysięcy wiernych

pus świątyni. Po otrzymaniu ostatecznej zgody cesarskiej, w 1654 roku przystąpiono do budowy. Podobnie jak było to w przypadku Kościoła Pokoju w Głogowie, na architekta wybrano Alberta von Saebischa. Budynek powstał

w rekordowym tempie (w ciągu jednego roku) i mógł w swoim wnętrzu pomieścić 6 tysięcy wiernych. Pracami kierował miejscowy mistrz Andreas Gamper. Wokół świątyni powstał cmentarz. Kościół Pokoju jest trójnawową bazyliką na planie prostokąta. Zewnętrzna elewacja nie zdradza bardzo bogato wyposażonego wnętrza. Dekoracja malarska i snycerska ilustruje prawdy Pisma Świętego, stanowiąc dla wiernych przykład tzw. Biblii Pauperum (Biblia dla ubogich). W nawach bocznych znajdują się czterokondygnacyjne empy, na których przedstawiono 143 sceny ze Starego i Nowego Testamentu, herby okolicznej szlachty oraz godła jaworskich cechów rzemieślniczych. Najstarszym elementem wyposażenia kościoła jest pochodząca z 1656 roku chrzcielnica ufundowana przez Georga i Annę Schweinitz. Architektoniczny ołtarz główny

wg projektu Michaela Schneidera pochodzi z 1672 roku. Naprzeciwko wejścia do świątyni znajduje się pochodząca z 1671 roku ambona. Barokowy kosz kazalnicy spoczywa na głowie anioła. Pierwotne organy z 1664 roku zastąpiono w 1855 nowym instrumentem i prospektem. Do świątyni przylega dostawiona w 1707 roku, zwieńczona hełmem wieża. Od 2001 roku Kościół Pokoju wpisany jest na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Ambona z 1670 roku w Kościele Pokoju

A to ciekawe!

Tuż nad wejściem do kościoła, na balustradzie znajduje się łoża rodziny von Schweinich z malowidłem przedstawiającym rodzinny zamek w Swinach.

Wnętrze świątyni stanowi specyficzną oprawę dla organizowanych w Jaworze każdego roku – od maja do września – Jaworskich Koncertów Pokoju, w wykonaniu najlepszych, europejskich kompozytorów, m.in. z Polski, Czech i Niemiec. Organizatorami tego niezwykłego wydarzenia są: Muzeum Regionalne w Jaworze i Parafia Ewangelicka w Jaworze.

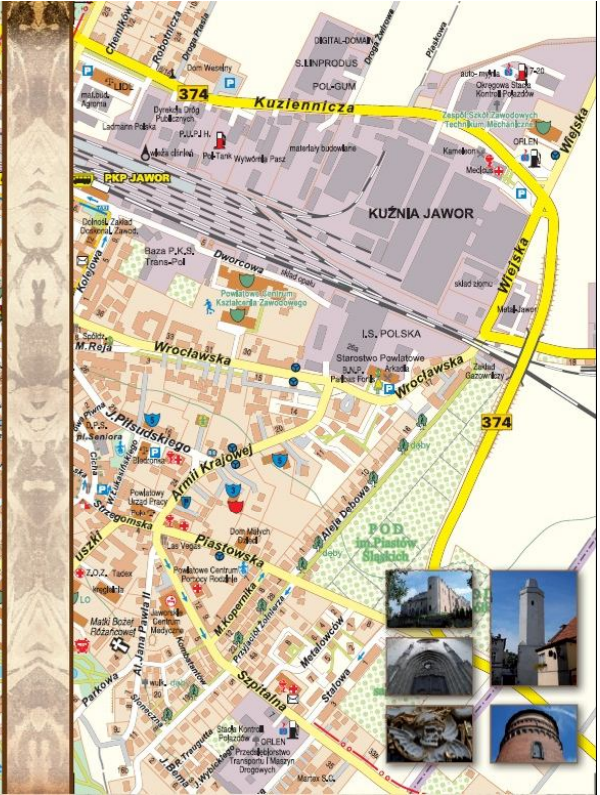
Koncerty Pokoju - Samba na szczycie strunach (fot. Zbigniew Gol)

Malowidła na balustradzie empy

Kościół Pokoju w Jaworze

Kościół św. Marcina

Jest to najstarsza świątynia w mieście pochodząca z XIV wieku. Monumentalna bryła kościoła wyróżnia się w panoramie miasta. W XVI wieku świątynię przejęli ewangelicy. W 1648 roku kościół częściowo spłonął. Obecny budynek jest trójnawową halą z wydłużonym prezbiterium zamkniętym poligonalnie. Północna wieża pochodzi z XVI wieku. We wnętrzu zachowało się wiele elementów dawnej kamieniarki gotyckiej w postaci wsporników (m.in. symbole ewangelistów, prorocy, Zwiastowanie) i zworników sklepienia krzyżowo żebrowego. Większość wyposażenia pochodzi z okresu barokizacji świątyni w XVIII wieku. Do kościoła prowadzą trzy portale: od zachodu gotycki uskokowy portal z tympanonem wypełnionym dekoracją maswerkową; portal południowy prowadzący do prezbiterium powstał na początku XV wieku i zwieńczony jest wimpergą. W ostrołukowym tympanonie przedstawienie św. Marcina na koniu. Dobudowana w XVII wieku kruchta kościelna

ozdobiona jest manierystycznym portalem z rzezbami aniołów.

We wnętrzu świątyni zachowała się częściowa dekoracja sklepienia z XV wieku. Do najstarszych elementów w kościele należą: rzeźba św. Marcina, płyta nagrobna ze sceną Ukrzyżowania z 1362 roku oraz rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XV wieku. Na uwagę zasługuje również manierystyczne epitafium lekarza miejskiego Balthasara Hartranfa z reliefami Zmartwychwstania i miłosiernego Samarytanina. W ołtarzu bocznym na uwagę zasługuje obraz Matki Boskiej i Trójcy Świętej pochodzący spod pędzla samego Michaela Willmanna, co potwierdziły ostatnie badania. Ołtarz główny z rzezbami ewangelistów oraz św. Piotra i Pawła powstał w XVIII wieku. Obraz przedstawiający Apoteozę św. Marcina jest dziełem Feliksa Antona Schefflera. W nawie północnej znajduje się wykonana ze złoczonej blachy renesansowa chrzcielnica. Nad nią umieszczono alabastrową płaskorzeźbę ukazującą chrzest Jezusa w Jordanie. Ambona pochodzi z końca XVIII wieku. Na koszu i parapecie schodów znajdują się liczne reliefy. Witraże pochodzą z XIX wieku. Kościół posiada połączenie z plebanią w postaci arkadowego ganka.

W dolnej części odnaleźć można głowy o indiańskich rysach twarzy

A to ciekawe!

Ciekawie prezentują się płaskorzeźby po bokach portalu prowadzącego do kruchty. Przedstawiają one postacie aniołów oraz twarze o indiańskich rysach.

Boczne wejście do świątyni wzbogacone jest o tympanon z przedstawieniem św. Marcina

Kościół św. Marcina - bryła z lotu ptaka

Nawa główna kościoła św. Marcina

Barokowe wyposażenie świątyni

Renesansowa chrzcielnica z 1580 roku

Pobernardyński klasztor i kościół NMP (ob. Muzeum Regionalne)

Klasztor bernardynów został ufundowany przez radę miasta w XV wieku. W czasie reformacji całe zabudowania klasztorne wraz z kościołem przeszły na własność ewangelików. W roku 1638 klasztor zwrócono bernardynom. Wraz z kasacją zakonów w 1810 roku cały zespół bernardyński stał się własnością państwa pruskiego, które utworzyło tutaj arsenał. Obecnie w dawnych zabudowaniach klasztornych mieści się Muzeum Regionalne. Późnogotycki kościół NMP został ufundowany w 1492 roku. Budynek jest trójnawową halą z wydłużonym prezbiterium. Nawa główna posiada sklepienie gwiazdźdźiste natomiast nawy boczne i prezbite-

A to ciekawe!

Mieszczące się obecnie w dawnych murach klasztoru ojców bernardynów Muzeum Regionalne posiada ponad 5000 eksponatów. Prezentowane zbiory to m.in. malarstwo, rzeźba, minerały oraz grafika. Szczególnie miejsce w muzeum zajmuje wystawa poświęcona dziejom Jawora i okolic. Wśród nich znajdują się miejskie księgi sądowe spisane rylcem na pokrytych woskiem drewnianych tabliczkach. Ciekawostką stanowi średniowieczna cela pokutnicza.

Wnętrze
dawnego
kościola
pw. NMP
mieści
obecnie
wystawę
sztuki
sakralnej

stycznych ołtarzy z XVII wieku. Do kościoła przylega klasztor. Budynek powstał na planie czworoboku z wirydarzem otoczonym krążankami. Od wschodu klasztor przylega do murów miejskich. W skrzydle północnym znajduje się dawny refektarz.

A to ciekawe!

Najciekawsze obiekty w Jaworze najwygodniej zwiedzić poruszając się po wyznaczonej trasie turystycznej. Każdy historyczny obiekt posiada tablicę informacyjną, na której znajduje się jego opis i mapa lokalizacyjna. Najwygodniej wycieczkę rozpocząć przy Kościele Pokoju, a zakończyć zwiedzając bardzo interesujące ekspozycje Muzeum Regionalnego.

Muzeum
Regionalne
w Jaworze

Wystawa rzeźby barokowej
w Muzeum Regionalnym w Jaworze

Rzeźba św. Barbary
miał wejściem do
kaplicy

Kaplica św. Barbary

Na północ od rynku wznosi się niepozornie wyglądająca kaplica św. Barbary. W kronikach miejskich budowla wzmiankowana była już w 1311 roku. W następnych latach świątynia wielokrotnie ulegała zniszczeniu. Obecny barokowy kształt kaplica uzyskała dopiero w 1786 roku z inicjatywy ks. Franza Bauderta. Na przełomie XIX i XX wieku budynek pełnił funkcję kaplicy pogrzebowej. Jednonawowa, prostokątna bryła świątyni przykryta jest drewnianym stropem. Wewnątrz znajduje się późnorenansansowy ołtarz ze świętą Adoracji Dzieciątka Jezus.

Kaplica św. Barbary

rium krzyżowo żebrowe. Szczyt fasady zachodniej zwieńczony jest sterczynami. Nawę główną podzielono smukłymi filarami. Na części sklepień i na ścianach zachowały się późnogotyckie malowidła przedstawiające m.in. św. Bernardyna głoszącego kazanie. W nawie głównej i na sklepieniu prezbiterium znajdują się relikwii iluzjoni-

Malowidło Ukrzyżowanie w dawnym klasztorze
bernardyńskim

Kaplica św. Wojciecha

Pierwotnie w tym miejscu stała synagoga, która po przejściu w XV wieku przez radę miasta została zamieniona na kaplicę wybudowanego obok szpitala. W 1729 roku kaplica została gruntownie przebudowana, uzyskując dzisiejszy wygląd. Budynek założony jest na planie osmioboku i przykryty kopułą z latarnią. Obecnie budynek nie jest użytkowany.

Kaplica św. Wojciecha

Bolków

Bolków położony jest na granicy Gór Kaczawskich i Pogórza Bolkowskiego w Sudetach Zachodnich. Miasto powstało najprawdopodobniej na początku XIII wieku jako osada targowa na przecięciu ważnych szlaków handlowych. Wkrótce Bolkowy Gaj, bo tak początkowo nazywana była osada, otoczony został pierścieniem murów. Kolejno zaczęły powstawać: szpital św. Ducha, kościół parafialny a w mieście osiadc mieli podobno templariusze. W XV wieku miasto zostało spalone przez husytów. Miejscowości nie oszczędzały również kataklizmy. Już w XVI wieku przez miasto przeszła epidemia dżumy, dziesiątkując mieszkańców, a w kilka lat później wylały wody Nysy Szalonej, niszcząc zabudowania miejskie. Po wojnie trzydziestoletniej miasto rozwinęło się dzięki

Zamek w Bolkowie z charakterystyczną dziobową wieżą

Anielska Fontanna na bolkowskim rynku

▲ to ciekawe!

W 1948 roku działał w Bolkowie oboz szkoleniowy żydowskiej tajnej organizacji samoobrony tzw. Hagana. Żydzi ćwiczyli na położonym przy mieście poligonie z bronią lekką oraz ciężkimi karabinami maszynowymi. W ćwiczeniach brały udział również kobiety.

produkcji płótna lnianego. W 1703 roku Bolków wraz z zamkiem zostaje sprzedany cystersom z Krzeszowa, którzy byli w jego posiadaniu do 1810 roku. Większy rozkwit miasteczka obserwuje się od końca XIX wieku, gdy do Bolkowa doprowadzona została linia kolejowa.

▲ to ciekawe!

Na zamkowej wieży prowadzi 90 stopni. W połowie znajduje się otwór, przez który wrzucano skażonych do znajdującego się w przyleżeniu wieży lochu. Warto zaznaczyć, że było to jedyne wejście do lochu.

Barokowa kaplica przy zamku

▲ to ciekawe!

W roku 1463 król czeski Jerzy z Podiebradów osadził na zamku rycerza Jana z Czernej. Wkrótce zastąpił on z rozbójnictwa, napadając na przejeżdżających tędy kupców. Błady strach padł na okolice, a mieszkańcy Bolkowa w żaden sposób nie mogli sobie z krwawym rabusem poradzić. Dopiero zbrojna interwencja połączonej siły Wrocławia i Świdnicy przywróciła porządek. Wojsko zdobyło zamek, a krnąbrnego rozbójnika powieszono na zamkowej lipie.

Renesansową przebudowę zamku kierował architekt Jakub Parr

Panorama Bolkowa z zamkowej windy

Rzeźba św. Jany Nepomucena przy kościele św. Jadwigi

Sama wieża powstała na planie tzw. lezki, czyli z dziobem ułatwiającym obronę zamku. Całość otacza system wysokich murów obronnych z bastcjami i bramą. Zamek udostępniony do zwiedzania, rokrocznie organizowane są tu turnieje rycerskie oraz festiwal rocka gotyckiego – Castle Party.

Kościół św. Jadwigi

Parafialna świątynia Bolkowa wymieniana jest w dokumentach po raz pierwszy w 1298 roku. W XIV wieku świątynia została rozbudowana przybierając kształt trójnawowej hali na planie krzyża. Przejęty przez ewangelików w 1544 roku kościół przeszedł liczne przebudowy. Największa rozbudowa obiektu nastąpiła w 1875 roku. To właśnie wówczas świątynia

uzyskała obecny wygląd zatracając dawny - średniowieczny charakter. We wnętrzu zachowały się relikty pierwszej budowli w postaci sklepionej krzyżowo żebrowej nawy z elementami wczesnogotyckiej kamieniarki. W prezbiterium odnajdziemy resztki polichromii przedstawiającej Chrystusa w mandorli. Na północnej ścianie prezbiterium zachowały się dwa okna z XIII wieku zwieńczone ostrołukiem z ornamentem roślinnym. W skrzydle transeptu znajdują się zworniki z przedstawieniem głów m.in. św. Jadwigi i Henryka Brodatego. Wyposażenie wnętrza pochodzi w większości z XIX wieku. Najcenniejszym elementem w kościele jest manierystyczna ambona ufundowana przez rodzinę Bodenstein z Wrocławia. Północną kruchtę zdobią trzy gotyckie rzeźby z XIV wieku. Przed wejściem do kościoła stoi barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena z 1724 roku.

Kościół pw. św. Jadwigi w Bolkowie

Swiny

Swiny to niewielka miejscowość na północ od Bolkowa. Od początku swojego istnienia wioska związana była z położonym na stromym wzniesieniu zamkiem. Warownia stanęła na miejscu wcześniejszego kasztelu już w 1108 roku. Od połowy XIII wieku aż do XVIII wieku zamek był w posiadaniu rodziny Świnków. Podczas wojny siedmioletniej (1756-1763) całe założenie spłonęło. W XIX wieku planowano odbudować zamek wg planów jednego z najwybitniejszych architektów Karla Schinkla. Do realizacji

Renesansowe portale prowadzące na tzw. Zamek Doby

jednak nie doszło, a średniowieczna warownia zaczęła popadać w coraz większą ruinę. Po II wojnie światowej ruiny zabezpieczono. Do dnia dzisiejszego zachował się zespół budynków pochodzących z różnych epok. W najwyższej części wzgórza znajduje się najstarsza, pochodząca z XIV wieku, wieża rycerska - tzw. Zamek Gór-

Zamek w Swinach

ny. Budynek założony jest na planie prostokąta i otoczony od wschodu fosą. W murach wieży uwagę zwracają okna ostrołukowe i otwory strzelnicze. Dolna część wieży przeznaczona była na salę rycerską. Zamek został rozbudowany pod koniec XVII wieku przez Johanna Sigismunda von Schweinich. Z tego okresu pochodzą romboidalne fortyfikacje z cylindrycznymi bastionami. Umocnienia zyskało również podzamcze oddzielone od zamku fosą. W jej pobliżu znajduje się otoczony murem cmentarnym kościół św. Mikołaja. Pierwsze informacje dotyczące świątyni pochodzą z 1318 roku. Jednak już wcześniej musiał istnieć w tym miejscu jakiś budynek. Wielokrotnie przebudowany, dzisiejszy wygląd uzyskał pod koniec XVI wieku. Skromna bryła kościoła skrywa w swoim wnętrzu bogato zdobione renesansowe wyposażenie powstałe ok. 1580-1600. Na szczególną uwagę zasługują: drewniane ławki i empory pokryte renesansową polichromią; ambona ufundowana przez Hansa von Schweinicha oraz rzeźbiona chrzcielnica z grawerowaną misą cynową. Na ścianach zachowały się całopostaciowe nagrobki rodziny von Schweinich.

W XVII wieku zamek został otoczony fosą

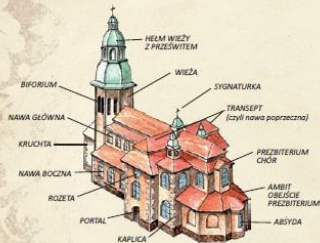

Kościół pw. św. Mikołaja w Swinowicach

Formy i rodzaje sklepień:

Kościół na planie krzyża łacińskiego

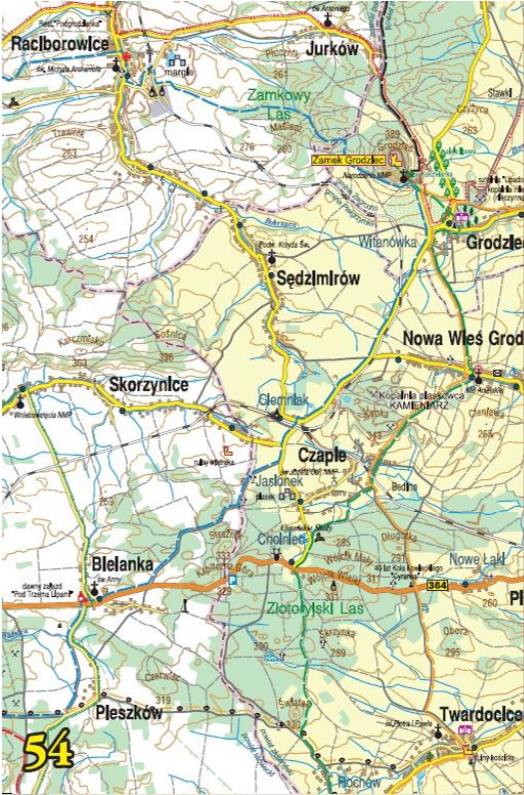
Grobla - kościół pw. św. Anny

Rodzaje łuków i otworów okiennych:

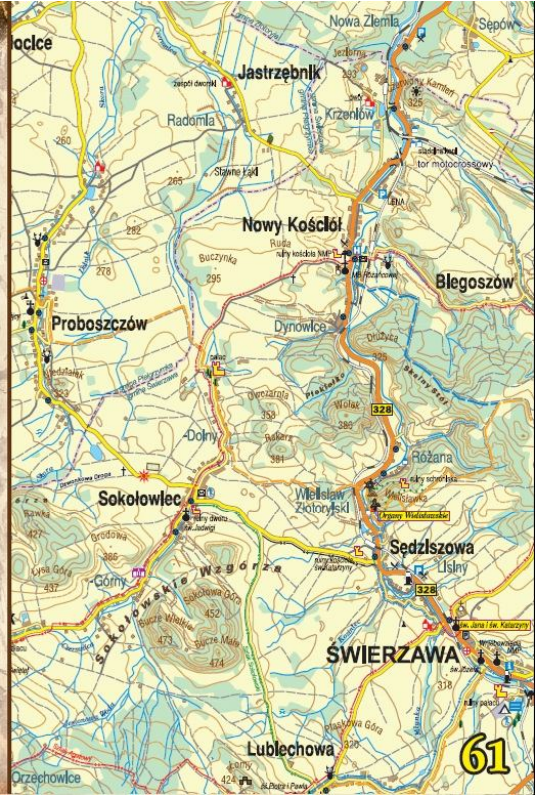
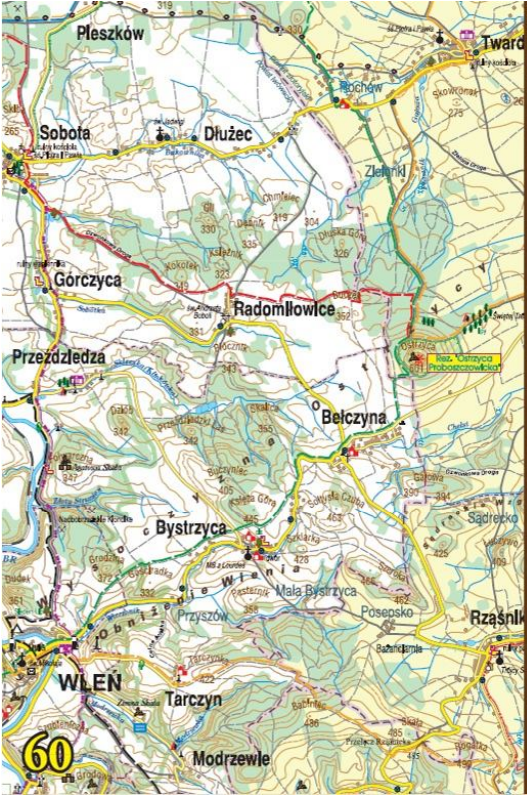

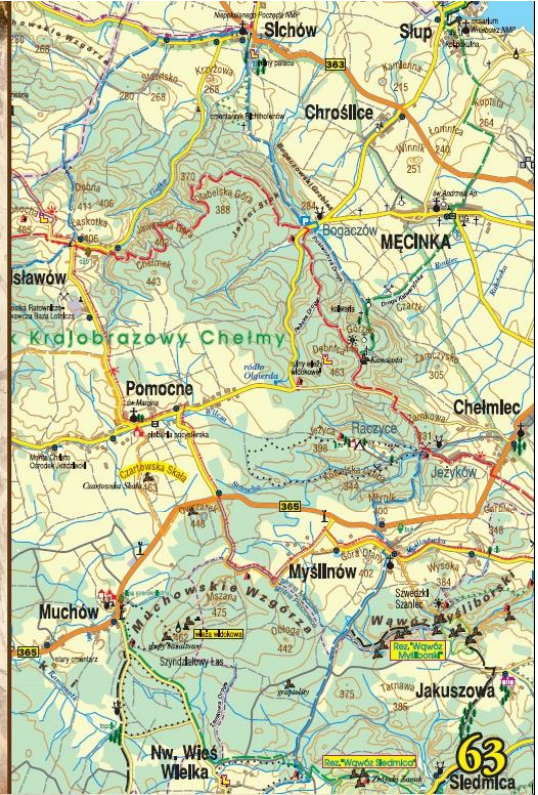
A to ciekawe!

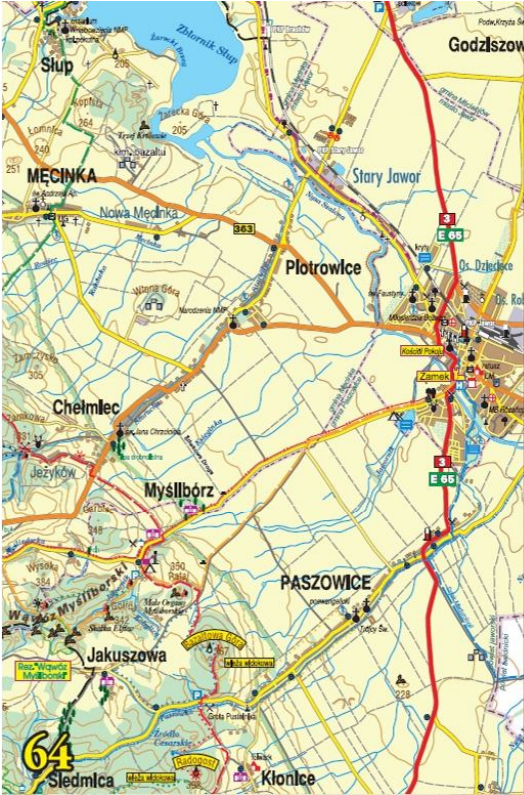
Znajdujący się pierwotnie w ołtarzu głównym późnogotycki tryptyk szafkowy przeniesiony został po II wojnie światowej do Wrocławia. Możemy go dzisiaj oglądać w kościele św. Krzyża na Ostrowie Tumskim.

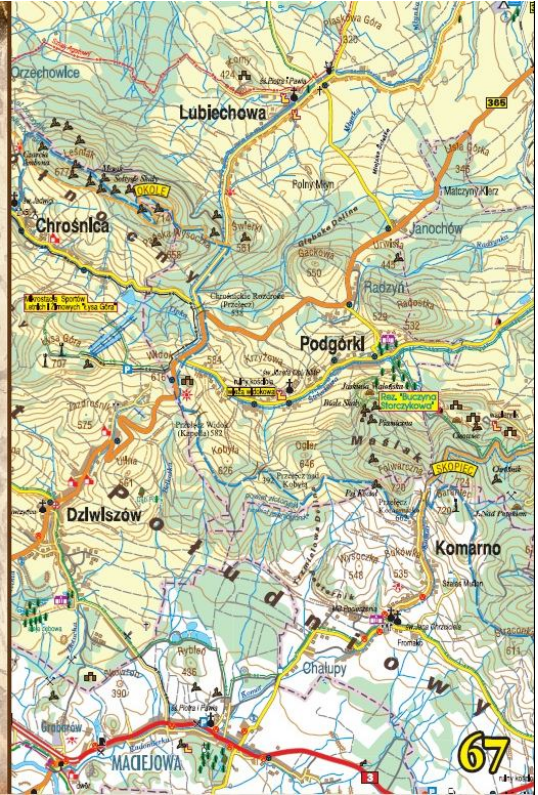
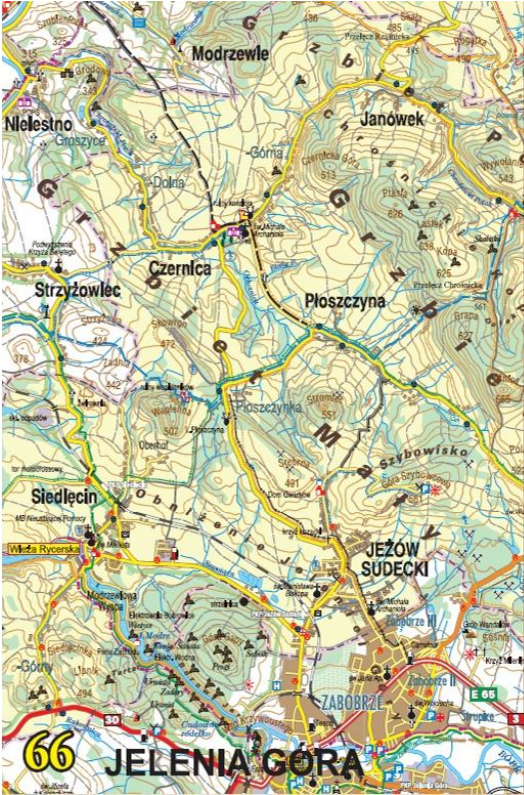

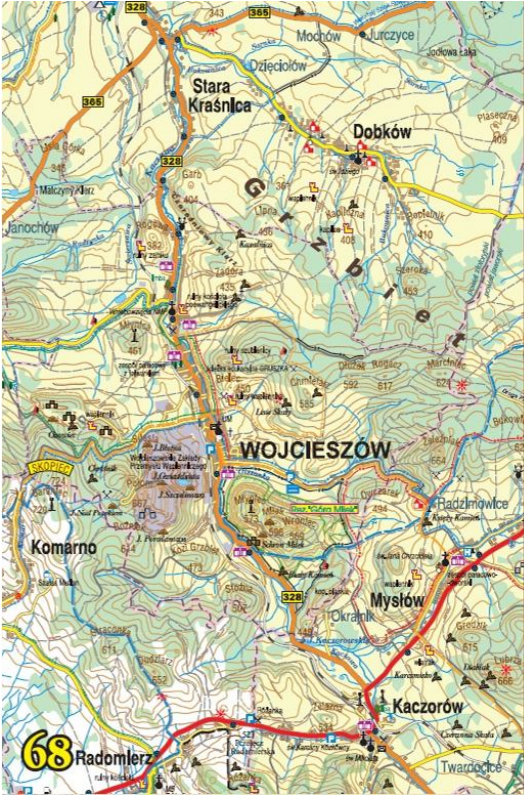

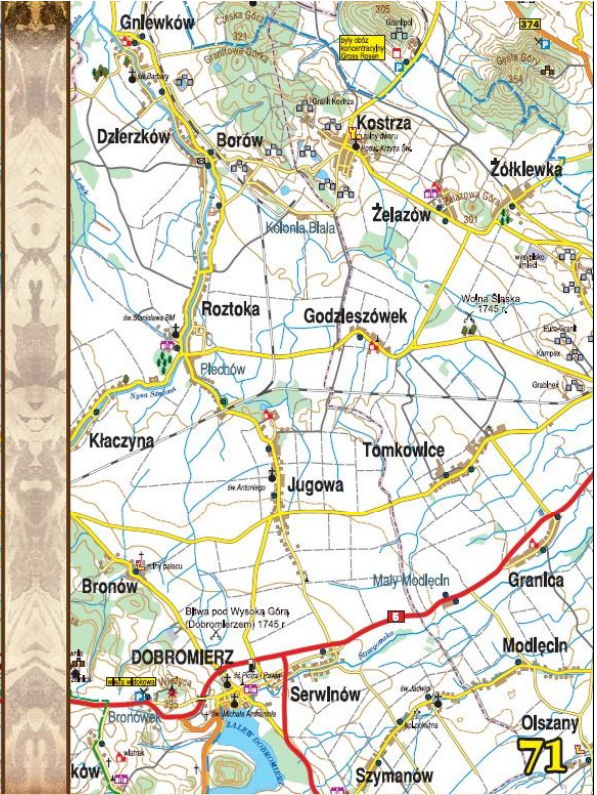

Indeks

Atlas str. Opis str.

Bolków	70	48
Dobków	68	34
Grodzisz	54	12
Jawor	64	41
Lipa	69	36
Lubiczowa	67	31
Męcinka	63	39
Muchów	63	38
Nowy Kościół	61	26
Ostrzyca Proboszczowicka	60	23
Pielgrzymka	55	20
Podgórkę	67	32
Pomocno	63	37
Proboszczów	61	23
Rokitnica	56	25
Stup	58	40
Świerzawia	61	27
Swiny	70	51
Twardoście	55	21
Wilcza Góra	56	19
Wojcieszków	68	33
Zagrodno	55	14
Złotoryja	56	15

Marcin Papaj

Wydawca: Wydawnictwo Turystyczne PLAN

Tekst:

Archiwum PLAN

Redakcja:

Archiwum PLAN, Gmina Jawor,
Gmina Świerzawa, Powiat Złotoryjski,
Powiat Jaworski, Grzegorz Wiernicki,
Mariusz Foys,
Tomasz Hauzer

mekuryczna:

Korekta:

Tłumaczenia:

Opracowanie:

Fotografie:

Słowackiego 14
58-500 Jelenia Góra
tel./fax 75 75 260 77
plan@plan.jgora.pl
www.plan.jgora.pl

Na zlecenie:

Gmina Jawor
ul. Rynek 1
59-400 Jawor
www.jawor.pl

Dtp:

Druk:

Drukarnia Art-Service

Publikacja wydana w ramach projektu pn. „Kampania promocyjna na rzecz rozwoju turystyki kulturowej w Subregionie Gór i Pogórza Karpackiego”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013

Partnerzy:

Jawor

Powiat
Jaworski

Złotoryja

Powiat
Złotoryjski

Świerzawa